

Tres-cents anys de la font de la Mare de Déu

JOAN ARIMANY I JUVENTENY

Aquest espai urbà situat entre els barris de Dalt i Baix Vila és una joia patrimonial, material i immaterial, de Manlleu

La font manlleuena per excel·lència ha estat sempre la font de la Mare de Déu. La seva cèntrica situació la fa punt de referència de tota la població. La qualitat de l'aigua, fins fa unes dècades, la convertia en la més apreciada de totes.

La seva construcció, tres segles enrere, va ser una mostra de visió i projecció de futur. L'any 1718, just després de la Guerra de Successió, el nucli antic de Manlleu es refeia i ja havia crescut cap a ponent per ocupar l'espai de l'actual plaça de Dalt Vila. A tocar d'una de les cantonades de l'antiga casa consistorial, construïda el 1588 i ampliada el 1690, hi havia la font que en els segles anteriors havia subministrat aigua al petit nucli manlleuenc. Les intervencions urbanístiques de l'època van comportar que la font original esdevingués un pou. La corda i la corriola es van convertir en el mitjà per captar el preuat líquid que sadollava tota la població. L'extracció d'aigua s'havia fet incòmoda i esdevenia un exercici físic dificultós. Aquesta adversitat es va resoldre amb el projecte de la canalització d'aigua i la construcció d'un espai adient per acollir els sortidors i situar-los a bona alçada. Per aquesta important intervenció urbanística es va aprofitar el desnivell natural entre el Dalt i el Baix Vila, tot situant la nova font a mig camí dels dos barris. La canalització o mina, com era propi de les obres que es feien a Manlleu temps enrere, es va fer amb còdols de riu que

tenien generoses dimensions. Per fer més acollidor el punt de sortida, es va edificar una mena de petit temple, obert a migdia, de planta rectangular i cobert amb volta de canó. Dos sortidors, amb aixetes metàl·liques (avui desaparegudes del lloc) estaven prop de terra per

La font de la Mare de Déu, una mena de petit temple, està orientat a migdia

recollir l'aigua amb els corresponents recipients, un a mitjana alçada per beure directament, i el sobreexidor en forma d'artístic cap de lleó a tocar de la porta d'accés de la conducció de l'aigua.

El frontis del templet de la font de la Mare de Déu, originalment, tenia una particularitat que feia notar Domènec Torrent i Garriga a la seva obra *Manlleu, croquis para su historia* publicada. Aleshores, sense cap edifici al davant i de cara a migdia hi van col·locar un relotge de sol. L'obra barroca, de la qual és rèplica l'actual imatge, mostrava la Mare de Déu amb el nen ajagut al braç esquerre, amb l'orbe a la mà i un ram que comparteix amb la mare. Igualment, els gestos i la teatralitat de les postures són típiques de l'època. Una de les característiques és la representació del moviment especialment en les túniques. La imatge està col·locada a la fornícula, decorada amb volutes i elements vegetals i sobre una mènsula. Es desconeix el taller que va fer la pri-

La imatge actual de la Mare de Déu de la Font i les decoracions que l'envolten. Foto Xevi Vilaregut

mera escultura de la Mare de Déu. La font de la Mare de Déu va patir directament a conseqüència de la conflictivitat social generalitzada a la dècada de 1930. El dia 28 de març de 1935, un acte vandàlic va convertir la font de la Mare de Déu en el centre de la polèmica. La imatge mariana va ser apedregada per un jove manlleuenc, del qual la premsa només va dir que es deia Caballeria de cognom, però sense detallar si anava sol o acompanyat. El cop de pedra va afectar la cara de la Mare de Déu i un braç del nen Jesús. La indignació d'alguns manlleuencs es va produir amb força; fins i tot es van celebrar actes religiosos de

Imatge original barroca de la Mare de Déu de la Font. Autor desconegut Fons Xavier Valls

desgreuge. La reacció dels devots de la Mare de Déu de la Font, ben aviat, van passar de les paraules als fets amb la intenció de recuperar l'escultura malmesa a partir de les aportacions econòmiques dels veïns i la subscripció popular va donar fruit ben aviat. El 14 d'agost de 1935, com testimonia la inscripció a un dels murs laterals de la font, es van inaugurar les reformes que, a més de reparar la imatge de la Mare de Déu, van millorar tot el temple. Durant els primers mesos de la Guerra Civil (1936-1939) van esdevenir els moments de més perill per a la font. Les autoritats municipals que havien assumit el poder arran de l'inici del conflicte bèl·lic, d'acord amb l'accentuació del moviment anticlerical, van prendre la decisió d'eliminar de la nomenclatura pública oficial el nom de "Mare de Déu" i se'n va destruir la imatge original. Bona part dels mesos que va durar l'enfrontament militar, el nom oficial va ser el de *Font de la Igualtat*. El 31 de maig de 1939, acabada la Guerra Civil, el veïnat del carrer de la Font ja va adreçar una instància a l'Ajuntament, amb una quarantena de signatures; el document sol·licitava la recuperació de la font

de la Mare de Déu en el seu format original. La iniciativa veïnal va rebre la resposta positiva de part del consistori. L'encàrrec de la nova imatge mariana es va encarregar a l'escultor vigatà Pere Puntí, que ja havia participat en la restauració de 1935. La intervenció va comptar amb la direcció de Francesc d'A. Pujol que, a més, va dissenyar la decoració interior i diversos elements que en formaven part com els ferros forjats o les àmfores. El primer dia de setembre de 1940, un emotiu acte de reposició de la Mare de Déu va reunir els manlleuencs.

L'any 1971, com a continuació de la reforma de la plaça Fra Bernadí (aleshores *plaza de España*), es van fer les obres d'adecentament de l'entorn de la font, especialment del

L'any 1992, per a dotar-la d'aigua apta per al consum, es va connectar la font a la xarxa pública

seu frontis, amb la substitució de les rajoles que perduraven des del segle XIX. El disseny del dibuix va anar a càrrec de Francesc d'A. Pujol, que hi va representar figures i elements simbòlics. A la base, un gran pergami conté les notes musicals i el text dels goigs estrenats l'any 1929. Per cobrir les despeses, també es va obrir una subscripció popular que, com l'any 1935, va tenir una gran resposta. La inauguració es va celebrar per la festa major d'aquell mateix any.

La degradació dels aqüífers de bona part de la comarca d'Osona, va comportar que l'any 1992, l'Ajuntament de Manlleu prengués la decisió de dotar-la de l'aigua apta per al consum, que es distribuïa per tota la ciutat.

LA DEVOCIÓ A LA MARE DE DÉU I LA VIDA SOCIAL A L'ENTORN DE LA FONT

Les fonts urbanes també han estat sempre un lloc de trobada, de contacte entre persones, de socialització. La manca de la infra-

estructura actual de subministrament d'aigua feia que, fins fa unes dècades, fos habitual anar a la font de buscar aigua. La necessitat de beure, cuinar, la higiene personal i de netejar la llar convertien aquesta activitat en una obligació diària o més freqüent. Solia ser una feina majoritàriament de dones; sobre elles requeien les feines de la casa i tenir-ne cura.

De la mateixa manera que és tradicional dedicar uns goigs a un referent religiós que tingui els seus devots, la Mare de Déu de la Font també en va ser objecte. Els primers goigs els va escriure a mitjan segle XIX. Mn. Ramon Andreu i Berenguer (1822-1869), nascut a Manlleu, que va fer carrera eclesiàstica i va arribar a ser catedràtic de Teologia. D'aquests, se'n van fer dues edicions diferents, el 1850 i el 1862, amb la mateixa lletra i estampa. No tenien música impresa i es desconeix si havien estat cantats en algun moment.

El 2 de juny de 1929, per la festa anual de la font de la Mare de Déu,

Maria Vila i Concepció Pujol pabordesses de la font de la Mare de Déu fins a mitjan dècada de 1980. Fons fotogràfic de Carles Molist – Biblioteca Municipal de Manlleu BBVA

A l'esquerra, el cant dels goigs estrenats l'any 1929 forma part de cada edició de la festa de la Font de la Mare de Déu. Foto Joan Arimany. A la dreta, ballada de sardanes, any 1987. Fons fotogràfic de Carles Molist – Biblioteca Municipal de Manlleu BBVA

es van estrenar uns nous goigs. D'aquests, que encara es canten, s'han fet diverses impressions i adaptacions. La gestació d'aquesta nova edició havia tingut origen l'any anterior durant la celebració de la primera missa oficiada per Mn. Ferran Gorchs. Aleshores, com detallava el periòdic Manlleu, Mn. Joan Puntí havia promès al nou sacerdot, reconegut músic, que escriuria la lletra d'uns goigs a la Mare de Déu de la Font si aquest li aportava la melodia. Mesos després, un i altre, van correspondre a la paraula donada. La primera cantada va merèixer tots els elogis. L'any 2013 es va presentar una nova edició, editada per l'associació Amics dels Goigs de Barcelona. Nora Vela va exercir de coordinadora amb l'entitat; les il·lustracions i compaginació van anar a càrrec de Toni Donada; i l'edició musical, de Josep Capdevila.

LES PABORDESSES DE LA FONT

El grup humà manlleuenc més antic que encara perdura, de caràcter popular però amb identitat, probablement és el de les "pabordesses de la font". L'any 1930, ja es feia servir aquesta denominació manlleuada dels càrrec associats a les antigues confraries, Un bon nombre de veïnes del carrer, o de les proximi-

tats d'on es manté dempeus la font de la Mare de Déu, ha vetllat i tingut cura per conservar digne aquest indret manlleuenc emblemàtic. Les generacions s'han rellevat i han exercit el seu deure assumit amb la mateixa dedicació. La seva tasca, incansable i altruista, sembla sorgir de l'estimació profunda pel seu entorn, immensament carregada de *manlleuquisme*. La seva aportació ha estat (i és) decisiva per conservar aquest bé patrimonial de tota la ciutat.

La tasca silenciosa i l'actitud modesta de les pabordesses ha comportat que se'n coneguin molt

La tasca, incansable i altruista, de les pabordesses permet conservar-ne l'entorn

pocs noms. El que coneixem no són més que un petit nombre de totes les manlleuques (sempre ha estat una funció essencialment femenina) que, generació rere generació, s'han dedicat al manteniment material i a la pervivència de la devoció centenària a la Mare de Déu. Durant les darreres dècades del segle XIX i primeres del XX, Joaquina (Quima) Collell i Serra (1850-1930) va exercir de pabordessa. La seva residència, a tocar de la font, li va permetre tenir-ne

atenta cura. Després de la Guerra Civil, durant dècades, Maria Vila -coneguda com a *Maria de Can Sant Martí*- i Concepció Pujol exercien la funció de pabordesses. El seu relleu va ser assumit per un grup de veïnes (i antigues veïnes) del carrer: Carme Tarrés, Maria Dolors Font, Maria Teresa Ballús, Montserrat Carbó i Mercè Danés, entre d'altres, han estat les pabordesses de les darreres dècades.

LA FESTA DE LA FONT DE LA MARE DE DÉU

La devoció diària i permanent a la Mare de Déu de la Font té el moment àlgid per la seva festa anual. El diumenge dins l'octava de Corpus és el dia tradicional de celebrar-la. La primera referència documentada la va anotar Domènec Torrent, a finals del segle XIX, i la considerava una festa de carrer sense aportar més dades que la data.

Les despeses de la celebració sempre han estat sufragades pels devots. Ocasionalment, es van acompanyar les manifestacions religioses amb una ballada de sardanes. El 1988, es va estrenar una composició del mestre Jaume Pons dedicada a la font.

En anys posteriors, les sardanes van deixar de ballar-se i es va consolidar

Càntir a la font de la Mare de Déu. Foto Joan Arimany

el programa que es continua avui dia: missa a Santa Maria al matí, res del Sant Rosari, cant dels goigs i berenar a la tarda davant la font. Les cadires es disposen en diverses rengleres, encarades al temple, on s'asseuen els participants. Es reciten les oracions i es canta en lloança de la Mare de Déu. El carrer és tancat, temporalment, a la circulació de vehicles, que són desviats pujada amunt cap a la plaça de Dalt Vila. Alguns conductors i vianants desinformatos, en veure el nombrós i ordenat grup de devots que recita i entona, no deixen de mostrar la seva cara de sorpresa. Cal que en

tinguin coneixement: és la Festa de la font de la Mare de Déu, la més genuïna de Manlleu.

UN DIGNE ANIVERSARI: 300 ANYS

La inscripció a la base de la fornícula barroca de la Mare de Déu de la Font indica la data de 1722. Com era costum en la construcció de moltes cases, aquest fet indicava un moment especial de la història particular de l'edifici. Per tant, enguany s'escauen els 300 anys de la realització, molt probablement la finalització, d'una obra de gran importància per a la ciutat i per a la seva gent. Des d'aleshores, la font de la Mare de Déu ha estat callat testimoni de la transformació més gran que ha viscut Manlleu com a nucli de població. Quan es va estrenar, tot just hi havia 900 habitants, es començava a urbanitzar el barri de Baix Vila en cerca del riu Ter, encara s'havia de viure l'esclat de la industrialització

La data de 1722 consta a la base de la fornícula barroca de la Mare de Déu

i l'ús de la força hidràulica es dedicava, bàsicament, a moure molins fariners.

El pas del temps es nota a l'epidermis de la font. El cor, la Mare de Déu, segueix bategant. El cos, però, pateix el pas del temps i puntuals accions de vandalisme. L'esforç

permanent de les pabordesses per fer-la lluir permet gaudir-ne i en suavitza la degradació.

Sembla que ha arribat el moment d'emprendre la tasca de fer-la lluir i que tot Manlleu mereix. Una joia patrimonial com la font de la Mare de Déu, el melic de la ciutat i objecte de l'estimació de molta gent, bé s'ho mereix.

Una publicació que acarona la font

El Museu del Ter va emprendre, fa més d'un any, el projecte de reivindicar la font de la Mare de Déu com un racó urbà carregat de significació simbòlica i emotiva per molts ciutadans. Són diversos i intensos els aspectes que l'agombolen: el valor de l'aigua com element essencial per a la vida i que ha rajat generosament; l'arquitectura de l'edicle, senzilla però eficient en la seva tasca; l'escultura que remet al sentiment devot; l'atracció i funció social que ha satisfet en tres segles... Tots aquests elements es van aplegar en una publicació digital presentada a l'Auditori Roca el passat 22 de juny. Sortosament, és a l'abast de tothom mitjançant l'accés digital en la línia e-MUSEU-delTER que podeu enllaçar des d'aquest codi QR:

Base de la fornícula on consta l'any 1722. Foto Xevi Vilaregut